

"ברית השורדים" - הסכם צבאי-טכנולוגי בין איראן לסוריה

אודי דקל

השבוע נחתם הסכם להרחבת שיתוף הפעולה הצבאי-ביטחוני והטכנולוגי בין איראן לסוריה. הנשיא בשאר אל-אסד פגש את רמטכ"ל צבא איראן, מחמד חסין באקרי, שהגיע לדמשק למעמד החתימה, פרס את חסותו על ההסכם והכריז כי הוא משקף את הרמה הגבוהה של הקשרים האסטרטגיים והרב-ממדים בין המדינות. ההסכם גובש לאחר מספר שנים של תיאום ושיתוף פעולה בין סוריה לאיראן במלחמה נגד המורדים והאופוזיציה בסוריה, כמו גם בניסיונות ליירט תקיפות אוויריות ישראליות נגד גורמי הציר השיעי שבהובלת איראן בסוריה. במסיבת עיתונאים משותפת הצהיר שר ההגנה הסורי כי שיתוף הפעולה בין המדינות הוא איכותי ורציף, למרות האתגרים הגוברים והמשותפים הניצבים בפני שתי המדינות. בעוד שעבור איראן ההסכם הוא נדבך נוסף ביכולת לאתגר צבאית את ישראל, עבור אסד מדובר בשלב נוסף במאבק ההישרדות שלו. בנקודת הזמן הנוכחית, אסד כורך את עתידו ומשילותו בסוריה עם הרפובליקה האסלאמית האיראנית, שאף היא מאותגרת כיום על ידי מבחן הישרדות משלה.

איראן וסוריה חתמו השבוע על הסכם להרחבת שיתוף הפעולה הצבאי-ביטחוני והטכנולוגי ביניהן. הנשיא בשאר אל-אסד פגש את רמטכ"ל צבא איראן, מחמד חסין באקרי, שהגיע לדמשק למעמד החתימה, ופרס את חסותו על ההסכם. מהצד הסורי חתם עליו שר ההגנה, הגנרל עלי איוב. לדברי אסד, ההסכם משקף את הרמה הגבוהה של הקשרים האסטרטגיים והרב-ממדיים בין המדינות ואת הניסיון המשותף שצברו במלחמה בטרור. ההסכם, בהמשך להסכמים קודמים בין המדינות, נועד לחזק את שיתוף הפעולה הצבאי-ביטחוני ואת התאום בהתמודדות מול אתגרים ואיומים משותפים וכן לשפר ולחזק את יכולות ההגנה שלהן. בה בעת, ההסכם נועד להזים שמועות לגבי היחלשות היחסים ביניהן וקשייה של איראן לשאת בעול הסיוע הצבאי-ביטחוני לסוריה עקב הסנקציות והלחצים שארצות הברית מפעילה עליה. במהלך החתימה על ההסכם קראו נציגי איראן וסוריה לנסיגת הכוחות הזרים שפלשו לתחומה של סוריה באופן בלתי חוקי. שר ההגנה הסורי איוב תיאר את ישראל כשותפה של ארצות הברית במלחמה נגד סוריה, ובאקרי מצדו האשים את טורקיה בגרירת רגליים ביישום מחויבויותיה במסגרת תהליך אסטנה בכל הנוגע להסגת "קבוצות הטרור" מסוריה.

רכיב מרכזי בהסכם הוא חיזוק מערך ההגנה האווירית הסורי. לדברי הרמטכ"ל האיראני, יעודו הוא לחזק את מערכות ההגנה האווירית של סוריה ואת שיתוף הפעולה הצבאי בנושא בינה לבין איראן, כדי לצמצם את חופש הפעולה האווירי הישראלי בשמי סוריה, כמו גם של טורקיה וארצות הברית. דובר סורי בכיר אף הבהיר שסוריה תקבל מערכות הגנה אווירית המיוצרות באיראן וכן מערכות רוסיות שאיראן רכשה. על פי דיווח מאיראן, היא תספק לסוריה מערכות הגנה אווירית מתקדמות: טילי קרקע-אוויר Bavar-373 - מערכת טילי קרקע-אוויר לטווח ארוך, שהיא שחזור איראני של מערכת S-300 הרוסית לטווח 250 ק"מ, וכן של מערכת Khordad-3 - טילי קרקע-אוויר לטווח בינוני בין 50 ל-75 ק"מ, שבאמצעותן הפילה איראן מל"ט הוק

האמריקאי ביוני 2019. בנוסף התחייבה איראן לשפר את תפקוד מערכות ההגנה האווירית הסוריות, שהן מערכות רוסיות המופעלות בהנחיית יועצים רוסים (סביר כי התחייבות מדווחת זו אינה מתואמת עם גורמי הצבא הרוסי).

זאת ועוד, בטקס החתימה הוזכר מספר פעמים היעד של חיזוק "ציר ההתנגדות" (שכיניו הרווח - "הציר השיעי" - המשתרע מאיראן דרך עיראק וסוריה ללבנון). ניתן להסיק ממטרה מוצהרת זו רמז לכך שההסכם הסורי-איראני נועד גם לחזק גם את יכולותיו הצבאיות של חזבאללה בהעברת מערכות נשק מתקדמות, כולל הגנה אווירית, מאיראן דרך סוריה ללבנון.

הסברים אפשריים לעיתוי הסכם, שאינם מוציאים זה את זה:

א. תגובה לשמועות על אודות נסיגת הכוחות והגורמים השלוחים האיראניים מסוריה

ועזיבתם את שטח המדינה בשל קושי שבפניו ניצבת איראן לתחזק ולתמוך בכוחות עקב קשייה הכלכליים, וזאת בנוסף לדרישת ארצות הברית וישראל להרחקת כוחות איראן ושלוחיה מסוריה. ההסכם נותן משנה תוקף לנוכחות הצבאית האיראנית בסוריה, שהוזמנה על ידי משטר אסד כדי לסייע לו במערכה נגד תאי מורדים וגם נגד מעורבות השחקנים הזרים (שלא הוזמנו על ידי המשטר "הלגיטימי") בשטח המדינה - ישראל, ארצות הברית וטורקיה.

ב. מענה לסנקציות שהטיל הממשל האמריקאי נגד משטר אסד - בת"נה שעבאן, יועצת

התקשורת של הנשיא אסד, הבהירה כי הסנקציות הכלכליות האמריקאיות נגד המשטר הסורי - חוק "קיסר" - מהוות המשך של המלחמה נגד סוריה ו"ציר ההתנגדות". שעבאן ציינה כי בפני סוריה מספר אפשרויות "לשבור" את חוק "קיסר" וכי החתימה על ההסכם עם איראן היא הראשונה ביניהן. לדבריה, סוריה תפעל על מנת לחזק את שיתוף הפעולה עם מדינות "ציר ההתנגדות" (הופיעו דיווחים על אודות הצפת השוק הסורי בסחורות איראניות) ולהיפתח למדינות המזרח, בכללן סין. חוק "קיסר", בדומה ללחץ המרבי המופעל על ידי ארצות הברית על איראן, אמור לדרבן שינוי במדיניות המשטרים בסוריה ובאיראן, או לגרום לקריסה כלכלית שתביא להפלתם. לדברי שר ההגנה הסורי בטקס החתימה, "אם ממשלת ארצות הברית הייתה יכולה להוריד את איראן, סוריה וההתנגדות על ברכיהן, היא לא הייתה מהססת לרגע".

ג. התארגנות משותפת של איראן וסוריה לקראת עזיבה אפשרית של הכוחות האמריקאים

את עיראק ומזרח סוריה - התפתחות זו עשויה, כך להערכת דמשק וטהראן, לאפשר את הגברת התקיפות האוויריות הישראליות בגבול עיראק-סוריה. מכאן כנראה צורך בתגבור מערך ההגנה האווירית של סוריה לכל המרחב הסורי, שאינו מצליח לייצר ולסכל את תקיפות חיל האוויר הישראלי נגד מאחזים צבאיים איראניים בשטח המדינה.

ד. כוונה איראנית אפשרית לבנות אופציה לתקיפת ישראל משטח סוריה או דרכה - וזאת

בתגובה לתקיפות הישראליות על נכסים צבאיים איראניים. אינטרס איראני זה קיבל משנה תוקף בעקבות פיצוץ מתקן הרכבת צנטריפוגות המתקדמות בנתנו ב-2 ביולי, וייחוסו לישראל. מפקד כוח קודס של משמרות המהפכה, אסמעיל קאאני, איים פומבית השבוע כי "לישראל וארצות הברית צפויים ימים קשים" ואירועים קשים מאוד הולכים ליפול עליהם". מכאן הצורך המבצעי האיראני לחזק את מעטפות ההגנה האווירית בתווך

שבין ישראל לאיראן כדי לסכל אפשרות של תקיפה אווירית ישראלית ואולי אף אמריקאית לאורך הציר מלבנון, דרך סוריה ועיראק, עד איראן.

ה. **הכוונה האמריקאית לפעול במועצת הביטחון להארכת האמברגו על מכירת נשק לאיראן וממנה** – בסוף יוני הפצירה ארצות הברית במועצת הביטחון של האו"ם להאריך את האיסור על מכירת מערכות נשק לאיראן וייצוא נשק מאיראן, שתוקפו אמור לפוג באוקטובר הקרוב. יתכן כי איראן חותרת להציב עובדות בהקשר זה, באמצעות ההסכם צבאי-ביטחוני-טכנולוגי עם בעלת בריתה הקרובה ביותר – סוריה.

השלכות ומשמעויות

איראן, אחת מבעלות בריתו העיקריות של נשיא סוריה בשאר אל-אסד, הכחישה בעבר כי שלחה כוחות איראניים להילחם בסוריה, וטענה שיש לה רק יועצים צבאיים שם. האם תשתנה הגרסה האיראנית כעת, ולמעשה בכוונת טהראן לפרוס סוללות טילי קרקע-אוויר מתקדמות בהפעלת צוותים איראניים בשטח סוריה? אם אכן כך יקרה ומערכות הגנה אווירית Bavar-373 ייפרסו בסוריה, כפי שאיים דובר סורי בכיר, המטוסים הישראליים יהיו מאוימים משלב ההמראה משדות תעופה בעומק ישראל.

אשר לנשיא אסד, הוא הקפיד עד כה לתמרן בין רוסיה לאיראן בתחום הסיוע הצבאי - בבניית הכוח הצבאי הסורי ובהפעלתו - תוך הימנעות מהענקת מעמד בכיר והשפעה גוברת לאחד מהצדדים. ההסכם הצבאי-ביטחוני עם איראן מצביע על כך שהוא מעדיף את הברית הצבאית עמה על פני זו שעם רוסיה. וכך, בהתבסס על ההסכם ועל רקע המתיחות בין איראן לרוסיה, איראן זוכה במעמד מוביל בהשפעה הפוליטית בסוריה, כמו גם בבנייה והפעלה של מערכי הביטחון הסוריים.

ברקע הדברים יש להביא בחשבון שלוש סוגיות שמטרידות את הנשיא אסד בימים אלה: האחת, שמועות שסר חינו בעיני מוסקבה ורצונו לאותת לרוסים כי יש לו משענת חילופית; השנייה, שרוסיה, המעכבת את מסירת מערכות ההגנה האווירית S-300 להפעלת צוותים סוריים, מאפשרת לישראל וכן לטורקיה לפעול בחופשיות בתחומי סוריה; השלישית, כורח למצוא מענה ללחצים המופעלים עליו - המשך ישיבתו בארמון בדמשק מותנה בהרחקת היכולות הצבאיות האיראניות משטח סוריה ובנכונות מצדו לדון ברפורמות שלטוניות במסגרת תהליך ז'נבה.

במאבק ההישרדות של אסד בנקודת הזמן הנוכחית, הוא כורך את עתידו בזה של הרפובליקה האסלאמית האיראנית, שאף הנהגתה מאותגרת על ידי לחצים מבית וחוץ ומנהלת בעצמה מאבק הישרדות משלה.